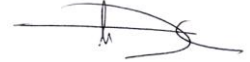

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Берлін Віктор Михайлович

УДК 658.1 : 338.46

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
(НА ПРИКЛАДІ НЕБАНКІВСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ)**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Педченко Наталія Сергіївна,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі», директор Інституту економіки,
управління та інформаційних технологій.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Хрущ Ніла Анатоліївна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри фінансів, банківської
справи та страхування;

кандидат економічних наук, доцент
Сабліна Наталія Вікторівна,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, доцент
кафедри фінансів.

Захист відбудеться 30 листопада 2016 р. об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 44.877.01 у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» за адресою: 36014, м. Полтава, вул. Ковалю, 3.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» за адресою: 36014, м. Полтава, вул. Ковалю, 3.

Автореферат розісланий «__» жовтня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. Ю. Вергал

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна фінансова сфера України характеризується нерозвиненістю ринкових відносин, високими інвестиційними ризиками, обмеженим вибором фінансових інструментів довгострокового залучення та використання активів, інертністю і нераціональністю організації діяльності більшості фінансових посередників, слабким використанням сучасних інструментів і методів управління, недостатньою кваліфікацією кадрів і неефективністю менеджменту в цілому. Як результат питома вага збиткових підприємств сфери фінансової і страхової діяльності становила у 2011 р. – 40,5 %, у 2012 р. – 39,7 %, у 2013 р. – 39,4 %, у 2014 р. – 38,3 %, у 2015 р. – 36,9 %.

У дослідженнях зарубіжних і вітчизняних вчених питанням розвитку підприємств фінансової сфери приділено немало уваги. Проте необхідність сталого перспективного розвитку цих підприємств вимагає постійного вивчення і впровадження нових підходів при підготовці та ухваленні управлінських рішень у напрямі підвищення стійкості до фінансових та інвестиційних ризиків, забезпечення превентивних заходів зі зниження негативних наслідків їх дії; створення нових інвестиційних продуктів; використання нових маркетингових технологій і інструментарію консалтингу тощо. Отже, впровадження сучасних підходів, механізмів, моделей і методів управління інвестиційною діяльністю підприємств сфери фінансових послуг України, особливо небанківських фінансових установ, є одним із найважливіших мікроекономічних завдань, вирішення якого неможливе без підвищення ефективності діяльності окремих фінансових посередників та економіки країни в цілому.

Вагомий науковий внесок у розробку теоретичних і прикладних аспектів функціонування підприємств фінансової сфери зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, як: В. Базилевич, Дж. Кейнс, Г. Козоріз, Ю. Лисенко, Ф. Мишкін, С. Науменкова, А. Пересада, А. Пігу, В. Федосов, С. Черкасова, А. Чухно, Й. Шумпетер, С. Юрій та ін. Основи вартісно-орієнтованого управління, інвестиційного менеджменту та фінансового моделювання представлені у роботах І. Бланка, Ю. Бріггема, В. Вишневого, Д. Жерліцина, І. Івашківської, Є. Іоніна, В. Ковальова, Т. Косової, Л. Костирко, Т. Клебанової, А. Матвійчука, Н. Педченко, С. Покропивного, М. Рогози, Г. Савицької, Н. Сабліної, О. Терещенко, Н. Хрущ, Дж. Ван Хорна, О. Шеремета та ін.

Віддаючи належне цінності наукових здобутків з означеної проблематики, вважаємо, що окремі питання управління діяльністю підприємств у сфері фінансових послуг залишаються невисвітленими, зокрема, що стосуються інструментів інвестиційного менеджменту, а також взаємного впливу процесів інвестиційної та операційної діяльності, що знижує конкурентоспроможність окремих суб'єктів економічної діяльності. Отже, розвиток методологічної бази та розробка практичних інструментів управління інвестиційною діяльністю фінансових установ, особливо у сфері небанківських послуг України, є актуальним науково-практичним завданням, що обумовило вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою науково-дослідних робіт кафедри економічної кібернетики ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», у яких автор брав участь як виконавець, зокрема: «Моделі і механізми соціально-економічного розвитку підприємств при стратегічному управлінні» (номер державної реєстрації 0113U002587, 2013–2015 рр.), де автором запропоновано системно-динамічну модель управління інвестиційною діяльністю страхової компанії; «Стратегічні аспекти підвищення ефективності функціонування підприємств регіону» (номер державної реєстрації 0108U001735, 2008–2017 рр.), де автором визначено структурні складові інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у розробці теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій, а також удосконаленні концептуальних основ щодо управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- визначено особливості та виявлено проблеми функціонування підприємств, що діють у сфері небанківських фінансових послуг України;
- проведено синтез сучасних підходів до формулювання завдань управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи;
- удосконалено концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи;
- обґрунтовано особливості реалізації принципів вартісно-орієнтованого управління у діяльності небанківської фінансової установи;
- удосконалено методичний підхід до визначення базових показників ефективності інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи;
- удосконалено науково-методичний підхід до управління збалансованим розвитком інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи;
- визначено структурні елементи інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи;
- дістали подальшого розвитку організаційні засади реалізації інструментів управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи;
- проведено оцінку ефективності управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи (на прикладі страхової компанії).

Об'єктом дослідження є процеси управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні підходи, принципи, механізми, моделі та методи управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність загальнотеоретичних і специфічних методів, принципів, прийомів і положень економічної науки в галузі управління підприємствами фінансової сфери. Для досягнення мети та виконання завдань були використані такі методи: методи наукової абстракції і аналогій, індукції та дедукції, фінансового аналізу – для удосконалення концептуального підходу до управління

інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи, методичного підходу до визначення базових показників ефективності діяльності небанківської фінансової установи; методи економіко-математичного моделювання, експертних оцінок і інформаційних систем управління – для удосконалення науково-методичного підходу до управління збалансованим розвитком небанківської фінансової установи; методи системного аналізу та синтезу, організаційного забезпечення процесів стратегічного управління підприємством – для удосконалення методичних засад визначення складових елементів інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи, а також організаційних моделей управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи.

Інформаційну базу дисертації становлять законодавчі та нормативні акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, офіційні дані статистики фінансових ринків України, дані фінансового та податкового обліку вітчизняних страхових компаній і недержавних пенсійних фондів, праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, джерела мережі Інтернет і результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі здійснено постановку та вирішення нового, актуального для економіки України наукового завдання розробки теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій, а також удосконалення концептуальних основ щодо управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи. При цьому було одержано такі нові наукові результати:

удосконалено:

концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи, що, на відміну від існуючих, заснований на розширенні функцій підсистеми інвестиційного менеджменту підприємства за рахунок поєднання та розвитку специфічних для сфери фінансових послуг показників ефективності управління поточною діяльністю та стратегічним розвитком, методів ризик-менеджменту, моделей динаміки інвестиційних і фінансових потоків, організаційних і практичних засад їх реалізації, що забезпечує зростання продажів, вартості фінансових активів та інвестиційного потенціалу підприємства;

методичний підхід до визначення базових показників ефективності інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на поєднанні принципів вартісно-орієнтованого управління і оцінок специфічних чинників збалансованого інвестиційного розвитку (інвестиційна ефективність; рівень і структура продажів; менеджери, персонал і внутрішні агенти; фінансові інвестиції), що дозволяє забезпечити контроль ефективності поточної діяльності та зростання ринкової вартості активів підприємства;

науково-методичний підхід до прогнозування показників збалансованого розвитку небанківської фінансової установи на основі імітаційної моделі, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на принципах системного підходу до

регулювання процесів операційно-фінансової та інвестиційно-фінансової діяльності та застосуванні методів системно-динамічного моделювання, що дозволяє оцінити та скоротити втрати небанківської фінансової установи від негативного впливу фінансового, інвестиційного й інвестиційно-фінансового ризиків;

дістали подальшого розвитку:

методичні засади визначення складових елементів інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи, що, на відміну від існуючих підходів, базується на поєднанні принципів вартісно-орієнтованого управління і визначених специфічних показників ефективності та ризику збалансованого розвитку інвестиційних процесів, що дозволяють забезпечити зростання продажів і вартості капіталу суб'єкта господарювання на довгостроковому горизонті планування;

методичний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи на основі організаційних моделей, в якому, на відміну від існуючих, враховано удосконалену декомпозицію об'єкта управління (операційно-фінансова та інвестиційно-фінансова діяльність, управлінські та продуктові інновації) і потреби специфічних внутрішніх учасників (клієнт-споживач і клієнт-співвласник), що дозволяє скоротити витрати, пов'язані з організацією поточної діяльності означеного підприємства та впровадженням інновацій.

Практичне значення одержаних результатів. Окремі теоретичні положення, представлені в дисертаційній роботі, доведено до рівня практичної реалізації. Запропоновані концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи, комплекс інструментів управління основною та інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи, принципи побудови та реалізації інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи та науково-методичний підхід до їх організаційного забезпечення.

Авторські розробки були використані Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг у 2013–2014 роках (довідка про впровадження № 7013/09 від 30.03.2016 р.).

Впровадження результатів дослідження дозволяє ефективно використати активи на усіх рівнях управління небанківською фінансовою установою, визначити потребу у фінансових ресурсах відповідно до обраної стратегії розвитку та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Основні результати дослідження реалізовані у рамках СК «Українська страхова група», м. Київ (акт впровадження від 16.01.2016 р., економічний ефект за 2015 р. становив 102,7 тис. грн); ТВД «СК «УкрФінПоліс», м. Київ (довідка № 23/21-03 від 16.03.2016 р.); ТДВ «СТ «Домінанта», м. Київ (довідка № 187-03 від 23.03.2016 р.).

Результати дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та застосовані у викладанні дисциплін «Прикладні задачі моделювання економічних процесів», «Моделювання економічної динаміки» (довідка № 45-15/159 від 22.12.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, представлені в дисертаційній роботі, отримано автором самостійно. З наукових робіт, що

опубліковано у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті матеріали, що належать автору особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були представлені й обговорені на 8 міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: III Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (м. Луганськ, 2011 р.); XVI і XVII Всеукраїнській науково-методичній конференції «Проблеми економічної кібернетики» (м. Одеса, 2011 р., 2012 р.); IV і V Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем» (м. Харків, 2012 р., 2013 р.); Міжнародній науково-методичній конференції «Проблеми економічної кібернетики» (м. Алушта, смт. Партеніт, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові ринки й інвестиційні процеси» (м. Сімферополь, 2013 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і освіта - 2015» (м. Прага, Чеська республіка, 2015 р.).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 18 наукових робіт загальним обсягом 7,46 друк. арк., з яких автору належить 5,89 друк. арк., у тому числі 1 монографія у співавторстві, 9 статей – у фахових виданнях України (із них 1 стаття – у фаховому виданні України, що включене до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз), 1 стаття – у періодичному виданні іноземної держави, 8 – за матеріалами конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 157 найменувань, 1 додатка на 4-х сторінках. Роботу викладено на 161 сторінці, матеріал ілюструють 14 рисунків (з яких 1 – на окремій сторінці), 14 таблиць.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, надано інформацію про апробацію та публікації, структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретичні основи управління діяльністю підприємств у сфері небанківських фінансових послуг»** визначені особливості та виявлено проблеми діяльності підприємств, що функціонують у сфері небанківських фінансових послуг України; проведено синтез сучасних підходів до формулювання завдань управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи; удосконалено концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи.

Фінансова система України функціонує в умовах класичної рейнської моделі організації фінансових інститутів. Проте саме розвиток небанківських фінансових установ дозволяє забезпечити диверсифікацію продуктів фінансового ринку та стійкість економіки України у цілому. Тому за останні роки спостерігається повільне, але впевнене зростання небанківського сектора.

Як видно з даних табл. 1, загальна номінальна вартість активів суб'єктів господарювання сфери небанківських фінансових послуг за наведений період

постійно збільшувалась. Винятком є кредитні спілки у 2013–2015 роках, страхові компанії та недержавні пенсійні фонди у 2015 р. Водночас упродовж 2014–2015 рр. по групі «Інші кредитні установи» спостерігається істотне зростання обсягів діяльності, а саме сума наданих кредитів щорічно збільшувалась на 42 %. Для страхових компаній України у 2015 р. спостерігалось падіння номінальної вартості активів до їх рівня у 2013 р. При цьому обсяги чистих страхових премій, зібраних за 2015 р., збільшились порівняно з 2014 роком на 20 %. Чисті страхові виплати за 2015 р. зросли на 55 %. Недержавні пенсійні фонди за 2015 р. скоротили загальну вартість активів на 19,8 %. При цьому приріст пенсійних внесків у 2015 р. становив 4,3 %. Тобто загальна вартість активів недержавних пенсійних фондів досі залишається незначною, навіть порівняно з активами страхових і фінансових компаній.

Таблиця 1

Показники основної діяльності суб'єктів господарювання у сфері небанківських фінансових послуг України за їх видами у 2011–2015 рр.*

млн грн на кінець відповідного року

Показники діяльності	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Страхові компанії					
Кількість укладених договорів (млн од.)	618,0	178,2	185,3	134,7	202,4
Загальні активи	48 122,7	56 224,7	66 387,5	70 261,2	60 729,1
Страхові резерви	11 179,3	12 577,6	14 435,7	15 828,0	18 376,3
Чисті страхові премії	17 970,0	20 277,5	21 551,4	18 592,8	22 354,9
Чисті страхові виплати	4 699,2	4 970,0	4 566,6	4 893,0	7 602,8
Недержавні пенсійні фонди					
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	594,6	584,8	840,6	833,7	836,7
Загальні активи	1 386,9	1 660,1	2 089,8	2 469,2	1 980,0
Пенсійні внески	1 102,0	1 313,7	1 587,5	1 808,2	1 886,8
Пенсійні виплати	208,9	251,9	300,2	421,4	557,1
Кредитні спілки (КС)					
Кількість членів КС (тис. осіб)	1 062,4	1 095,9	980,9	821,6	764,6
Загальні активи	2 386,5	2 656,9	2 598,8	2 338,7	2 064,3
Об'єм кредитів, наданих членам КС	2 237,4	2 531,0	2 349,1	1 994,4	1 792,7
Внески членів КС на депозитні рахунки	1 185,5	1 287,5	1 330,1	989,8	855,2
Інші кредитні установи					
Загальні активи	3 903,6	4 439,0	8 137,8	12 660,2	17 441,7
Об'єм наданих кредитів	2 064,9	1 888,0	3 981,8	5 138,5	7 691,0
Юридичні особи публічного права					
Загальні активи	5 509,1	4 552,9	4 445,9	7 111,9	7 263,3
Об'єм наданих кредитів	3 116,3	3 275,8	2 732,2	2 724,2	2 437,5
Фінансові компанії					
Загальні активи	19 894,2	29 703,2	39 781,2	51 264,8	71 120,0
Об'єм виконаних послуг	х	41 031,8	42 342,9	54 154,8	68 282,3
Ломбарди					
Загальні активи	1 203,8	1 558,4	1 518,6	1 710,3	2 218,6
Об'єм виданих кредитів під заставу майна	7 325,1	8 945,4	8 368,2	8 410,8	12 459,7

*Примітка. Побудовано за даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Отже, існуючі умови господарювання надають суттєві конкурентні переваги щодо інвестиційної діяльності саме небанківським фінансовим установам як специфічним суб'єктам господарювання, яким притаманні статутні функції щодо інвестиційного розвитку й управління фінансовими інвестиціями. Зокрема, необхідно забезпечити більш високий рівень доходності поточних фінансових активів (за рахунок розвитку інноваційних напрямів інвестиційної діяльності) разом із забезпеченням прийняттого рівня ризику.

Узагальнюючи визначені проблеми й особливості побудови систем управління небанківською фінансовою установою, результати синтезу підходів до підготовки та реалізації сучасних інвестиційних рішень, а також існуючі розробки в галузі динамічного управління складними економічними системами, у роботі запропоновано авторський концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи (рис. 1). У межах вказаного підходу, для забезпечення умов збалансованого розвитку небанківської фінансової установи, передбачається реалізація такого комплексу взаємозв'язаних інструментів управління, а саме: маркетингу фінансових послуг; синхронізації фінансових потоків; взаємозв'язаного управління ефективністю основної фінансової та інвестиційної діяльності; управління фінансовими інвестиціями; системного управління ризиками.

У другому розділі **«Оцінка та прогнозування ефективності управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи»** обґрунтовано особливості реалізації принципів вартісно-орієнтованого управління у діяльності небанківської фінансової установи; удосконалено методичний підхід до визначення базових показників ефективності інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи; удосконалено науково-методичний підхід до прогнозування показників збалансованого розвитку небанківської фінансової установи.

Ефективність функціонування небанківської фінансової установи характеризується поєднанням специфічних показників прибутковості та ризику. При цьому, з одного боку, діють нормативно-правові обмеження, зорієнтовані на підтримку достатнього рівня ліквідності, з іншого – закони ринку й інструменти цінової конкуренції, орієнтовані на максимізацію ефекту від використання фінансових активів. Тому застосування класичних підходів до визначення ефективності бізнесу є не завжди адекватним підходом до урахування умов реального ринкового середовища.

Як показав вибірковий аналіз фінансової звітності дванадцяти страхових компаній України за період із 2012 до 2015 рр., для окремих із них, що мали від'ємне значення показника рентабельності основної діяльності, вільний грошовий потік є позитивним. І навпаки, для рентабельної АСК «Інго-Україна» вільний грошовий потік є від'ємним або не перевищував 2 % вартості активів, що свідчить про скорочення потенціалу перспективного розширення бізнесу. Основна діяльність для більшості страхових компаній України за вказаний період є низькорентабельною або збитковою, а відповідні витрати покриваються за рахунок інвестиційного прибутку, що додатково підтверджує необхідність підвищення ефективності підсистеми інвестиційного менеджменту.

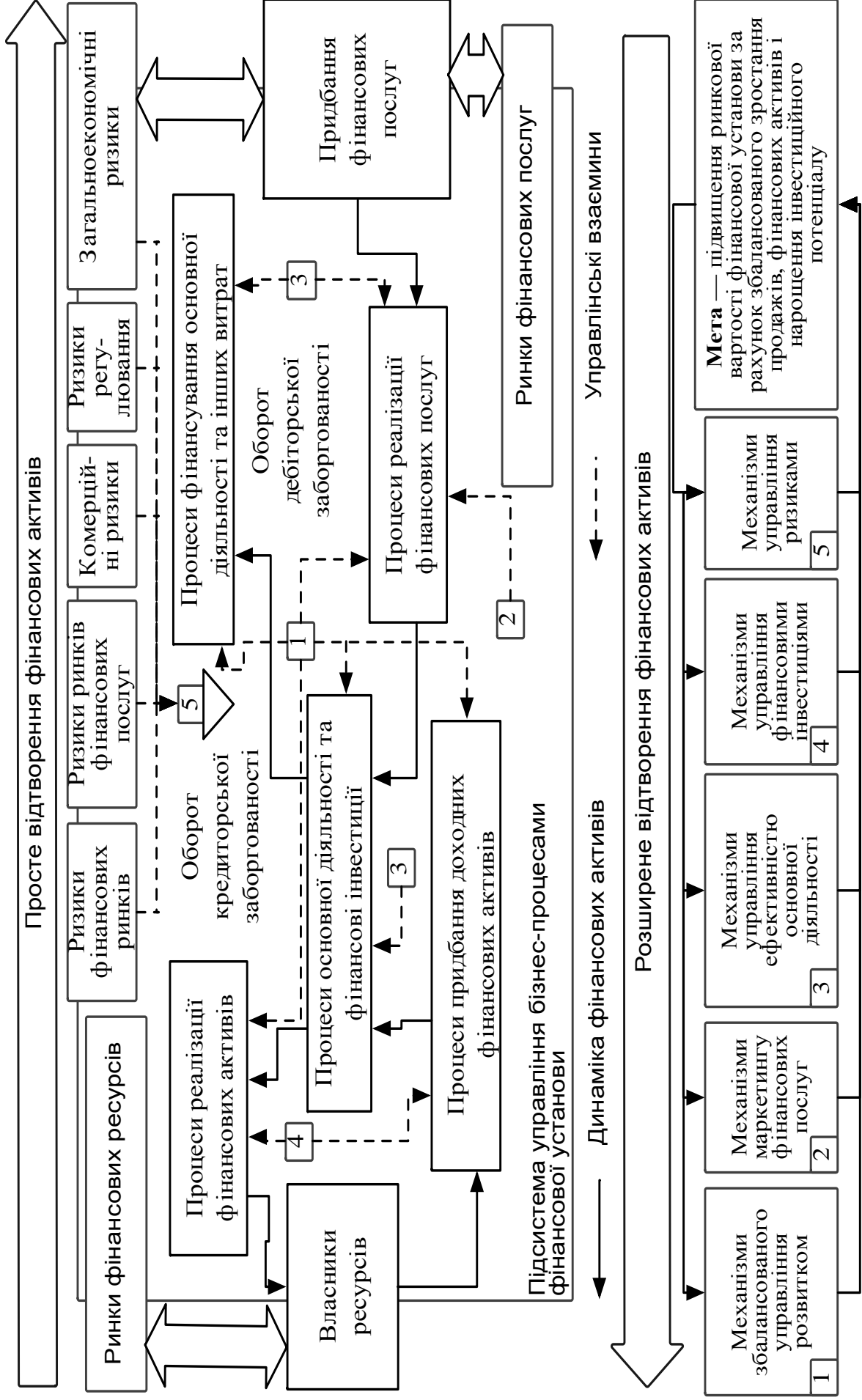

Рис. 1. Концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи

Враховуючи загальні принципи побудови класичних моделей вартісно-орієнтованого управління, особливості визначення ключових показників збалансованого розвитку підприємства, у роботі запропоновано методичний підхід до визначення показників ефективності інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи (рис. 2). Представлений підхід передбачає побудову збалансованої системи показників для небанківської фінансової установи, що окремо враховують зміни цін фінансових інвестицій та інвестиційну ефективність у цілому, що властиво недержавним пенсійним фондам і страховим компаніям та відповідає завданню максимізації корисності внутрішніх агентів у межах економічних відносин. До того ж реалізація зазначеного методичного підходу (рис. 2) передбачає, що для небанківських фінансових установ показники ризику носять специфічний характер, а їх оцінка потребує застосування як класичних інструментів ризик-менеджменту, так і специфічних, властивих лише ринку фінансових послуг.

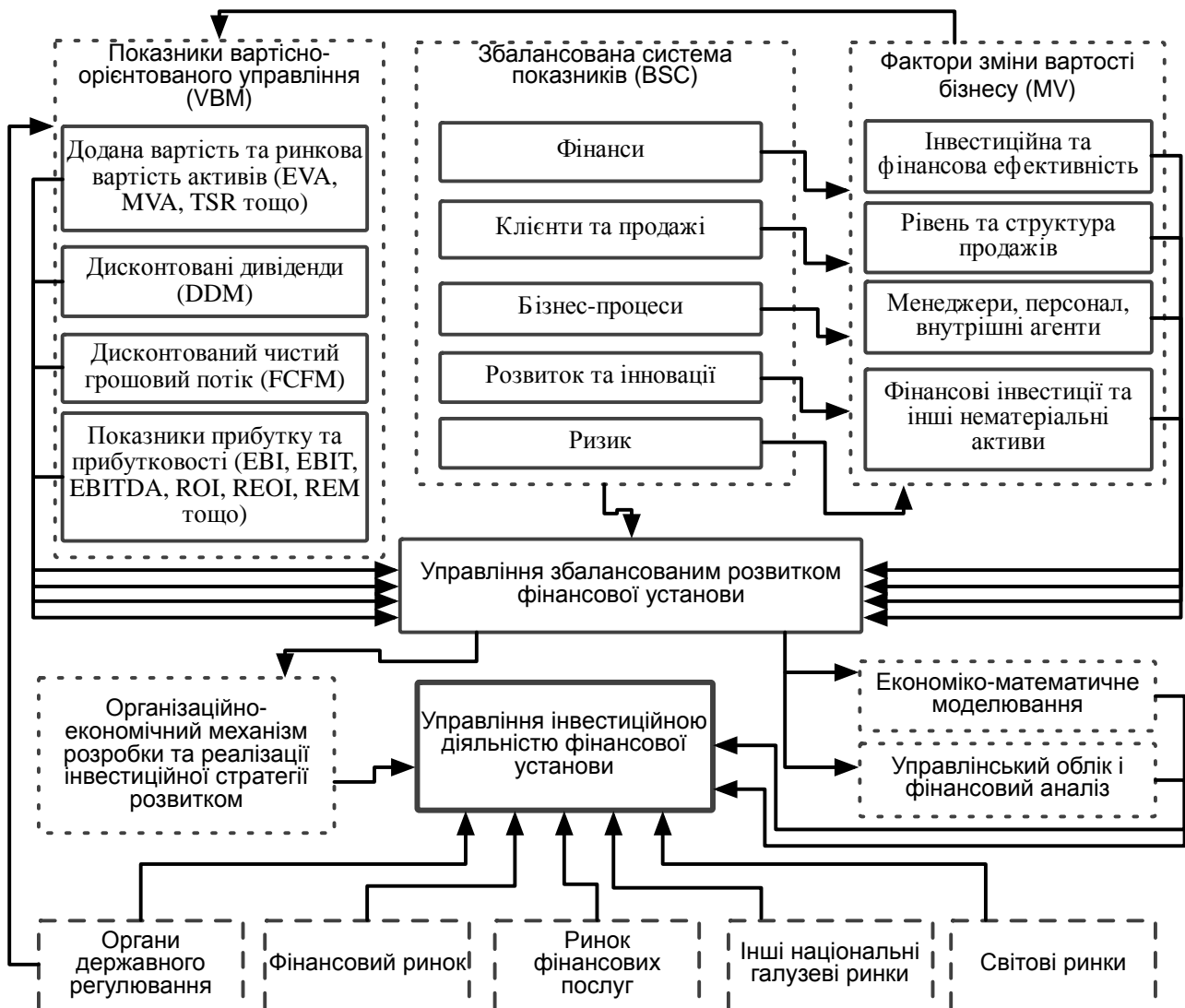

Рис. 2. Методичний підхід до обґрунтування базових показників ефективності інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи

Реалізація визначених особливостей управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи виражається в удосконаленні науково-методичного підходу до прогнозування показників її збалансованого розвитку. Вказаний підхід заснований на системному врахуванні взаємного впливу результатів основної та інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи та формалізований у межах запропонованої імітаційної моделі управління інвестиційною діяльністю страхової компанії, діаграма причинно-наслідкових зв'язків якої наведена на рис. 3.

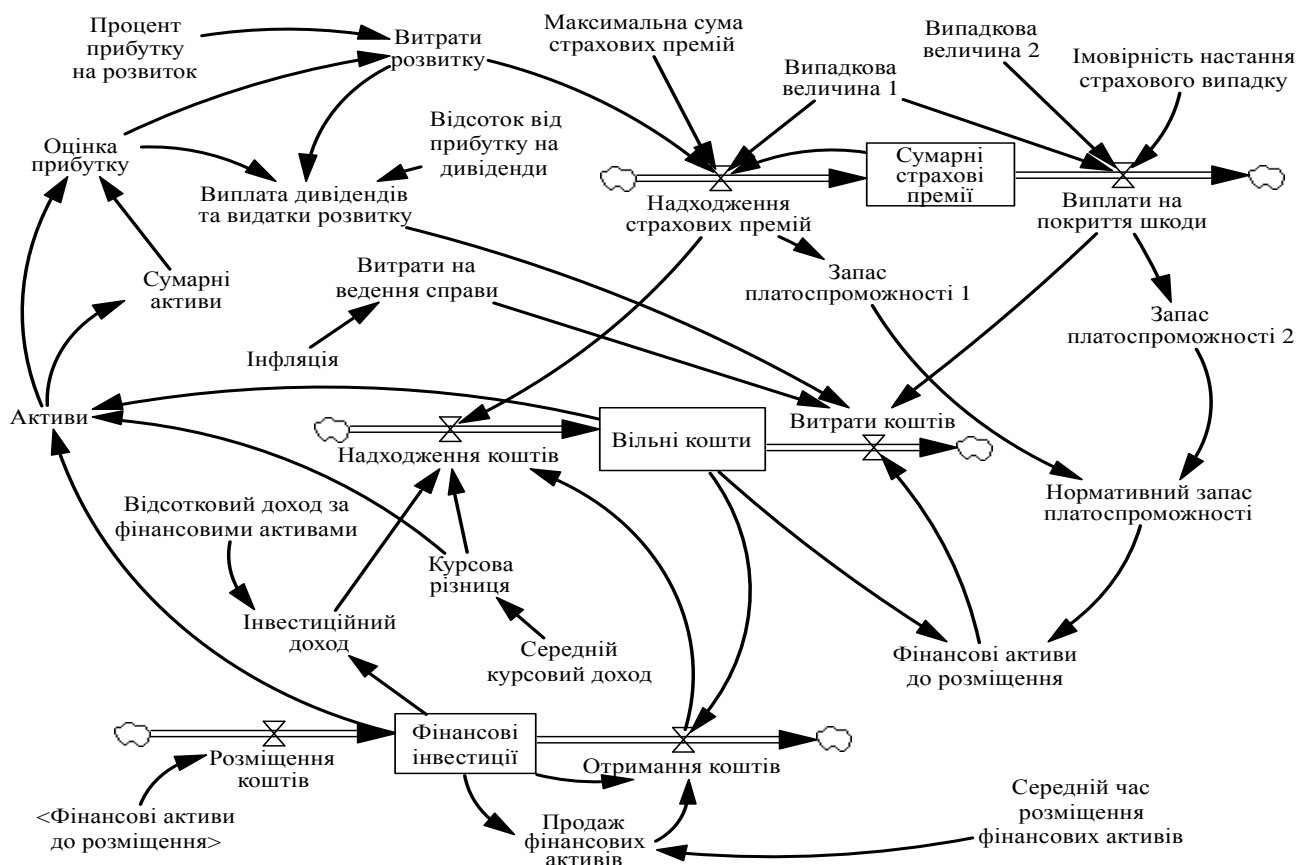

Рис. 3. Діаграма причинно-наслідкових зв'язків системно-динамічної моделі управління інвестиційною діяльністю страхової компанії, що реалізована у нотації ППП Vensim

В основу розробки імітаційної моделі управління інвестиційною діяльністю страхової компанії покладено виявлені специфічні залежності між результатами основної та інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи, сформульованих обмежень і припущень, що накладаються регулюючими органами, й обраною стратегією розвитку. Представлений підхід дозволяє оцінити взаємозв'язаний вплив показників основної та інвестиційної діяльності, а також дати кількісну оцінку досягнення поставлених цілей і завдань розвитку бізнесу. Відповідний науково-методичний підхід є невід'ємною складовою системи збалансованого розвитку та реалізується у межах інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи.

У третьому розділі «Реалізація інструментів управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи» визначені структурні елементи інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи; дістали подальшого розвитку організаційні засади реалізації інструментів управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи; проведено оцінку ефективності управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи (на прикладі страхової компанії).

Оцінка та прогнозування ефективності процесів управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи багато у чому визначається обраною стратегією щодо формування і розподілу фінансових ресурсів. Отже, метою інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи є максимізація її ринкової вартості на базі забезпечення зростання інвестиційного та фінансового потенціалу (обсягу продажів, вартості активів, капіталу, стійкості та ін.) і розвиток усіх видів діяльності (рис. 4).

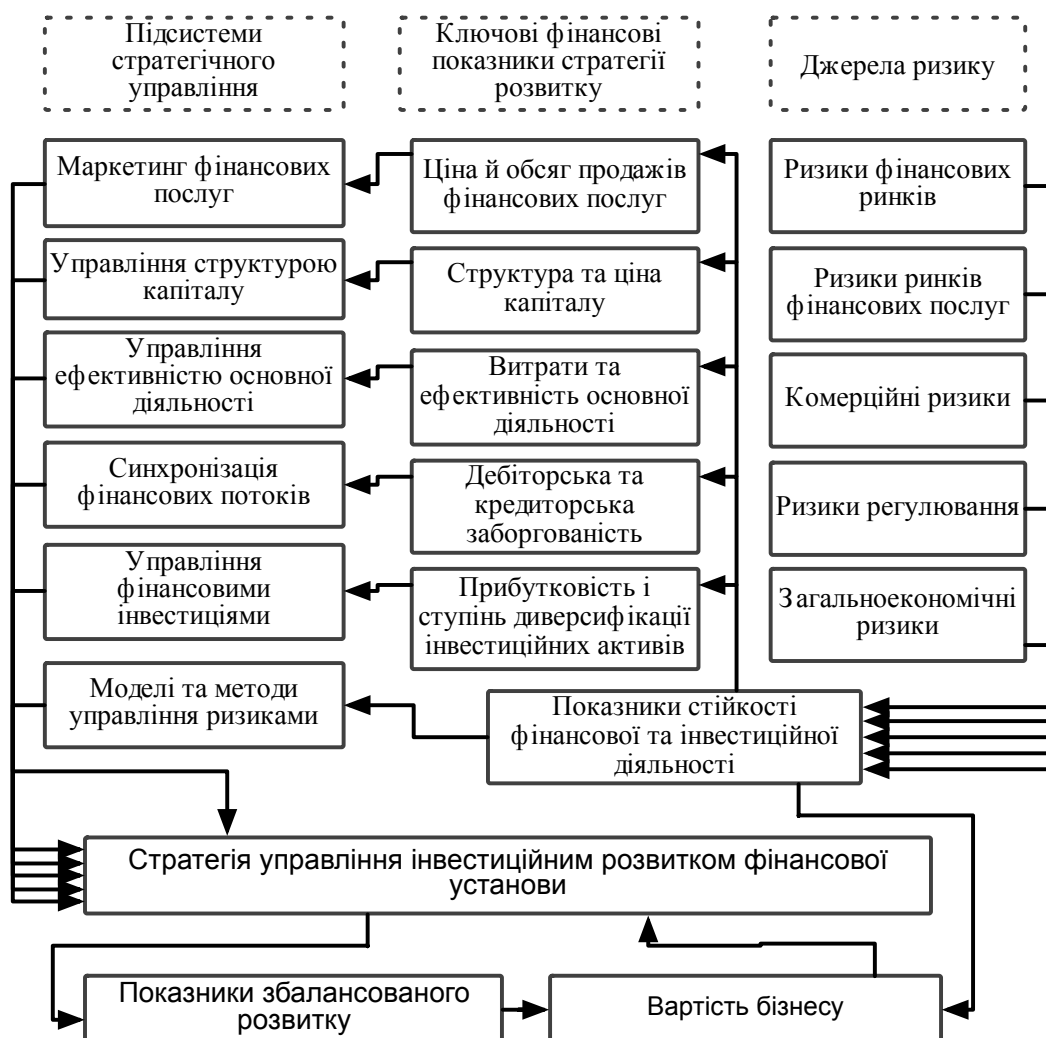

Рис. 4. Складові елементи інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи

Як видно з рис. 4, досягнення сформульованої мети забезпечується поєднанням принципів функціонування одиничних підсистем, що спрямовані на ефективне управління обсягом продажів і маркетингом фінансових послуг;

фінансовим капіталом та активами, у тому числі структурою капіталу, доходністю і ризиком використання активів у рамках основної діяльності; інвестиційною діяльністю як додатковим інструментом забезпечення переваги у рамках цінової конкурентної боротьби.

Практична реалізація представлених розробок заснована на специфічному організаційно-економічному механізмі збалансованого управління фінансовими й інвестиційними активами, взаємодії з клієнтами, працівниками, власниками й усіма зацікавленими учасниками. Схема відповідної організаційної моделі представлена на рис. 5.

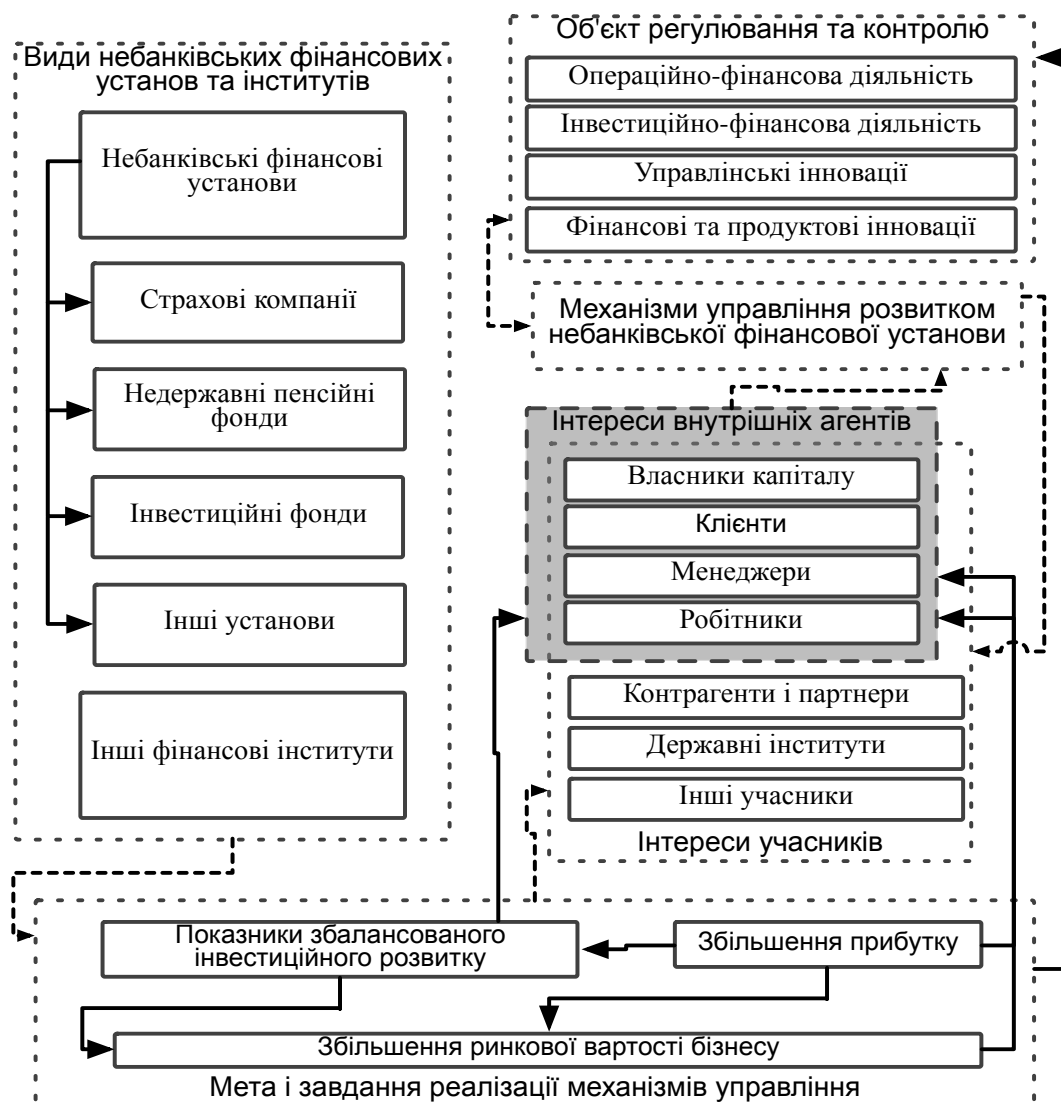

Рис. 5. Організаційна модель управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи

Як видно з рис. 5, специфіка реалізації фінансових і управлінських інновацій у діяльність небанківської фінансової установи визначається як основним видом діяльності та метою її функціонування, так і узгодженням інтересів внутрішніх агентів. Представлений підхід дозволяє підвищити ефективність впровадження нових механізмів і методів управління розвитком господарської системи, а також максимізувати корисність для усіх учасників, а особливо клієнтів.

Під час реалізації результатів дисертації було проведено впровадження її основних результатів у фінансово-господарську діяльність страхової компанії «Українська страхова група». Джерела економічного ефекту від упровадження результатів дослідження у практику діяльності СК «Українська страхова група» (м. Київ) наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Джерела сукупного економічного ефекту від упровадження результатів дослідження у фінансово-господарську діяльність страхової компанії «Українська страхова група» у 2015 році

млн грн

№ з/п	Показник	Сума
1	Загальний приріст прибутку, у том числі за рахунок:	193,2
1.1	впровадження інструментів управління інвестиційною діяльністю	117,8
1.2	впровадження інструментів управління операційною діяльністю	64,8
1.3	удосконалення інформаційно-аналітичної системи підприємства	10,6
2	Приріст витрат, що пов'язано з впровадженням запропонованих розробок	-90,5
3	Сумарний економічний ефект	102,7

Як видно з даних табл. 2, впровадження комплексу інструментів, методичних і науково-методичних підходів управління діяльністю СК «Українська страхова група» (м. Київ) надало можливість отримати сукупний економічний ефект у розмірі 102,7 тис. грн.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено постановку та вирішення нового актуального для економіки України наукового завдання розробки теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій, а також удосконалення концептуальних основ щодо управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи. У результаті проведеного дослідження сформульовані такі висновки:

1. Головною проблемою для підприємств, що функціонують на ринку фінансових послуг України, є значний рівень конкуренції з банками. Проте диверсифікація фінансових послуг і кризовий стан фінансової системи України в останні роки обумовили поступове збільшення обсягів діяльності небанківських фінансових установ. Головною особливістю небанківських фінансових установ України є переважно збиткових характер основної діяльності та необхідність покриття вказаних збитків за рахунок інвестиційного прибутку. Останнє визначає потребу в удосконаленні концептуального підходу, механізмів і методів управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи в умовах значної невизначеності та ризику на вітчизняних і світових фінансових ринках.

2. Для зростання прибутковості активів фінансових установ, поряд з інструментами інвестиційного менеджменту, необхідно використовувати моделі та методи управління поточною діяльністю і процесами розвитку фінансових посередників у цілому. Зокрема, визначено комплекс базових методів управління підприємством фінансової сфери, а саме: оптимізації інвестиційного прибутку та ризику; прогнозування продажів з урахуванням умов відтворювального використання інвестиційного прибутку; взаємопов'язаного управління витратами та джерелами залучення коштів.

3. На основі узагальнення особливостей побудови систем управління підприємствами, що діють у сфері фінансових послуг в Україні та світі, за результатами синтезу підходів до вибору та реалізації сучасних моделей і методів управління складними економічними системами у цілому, а також існуючих розробок у галузі динамічного управління складними економічними системами запропоновано авторський концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю фінансової установи, що передбачає більш суттєве урахування клієнтських уподобань та орієнтований на збільшення ринкової вартості бізнесу. Для досягнення умов збалансованого інвестиційного зростання і забезпечення конкурентних переваг небанківської фінансової установи передбачається реалізація такого комплексу взаємопов'язаних механізмів управління, а саме: маркетингу фінансових послуг; синхронізації фінансових потоків; взаємопов'язаного управління ефективністю основної фінансової діяльності; управління фінансовими інвестиціями; системне управління ризиками.

4. Ефективність функціонування фінансової установи характеризується поєднанням показників прибутковості та ризику. При цьому, з одного боку, діють нормативно-правові обмеження, зорієнтовані на підтримку достатнього рівня ліквідності, з іншого – закони ринку та інструменти цінової конкуренції, орієнтовані на максимізацію ефекту від використання фінансових активів. Усі зазначені чинники становлять основу оцінки ринкової вартості небанківської фінансової установи як розрахункового критерію прийняття управлінських рішень. Враховуючи загальні принципи класичної моделі оцінки вартості бізнесу та принципи побудови збалансованої системи показників, ефективність інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи може оцінюватися комплексом показників щодо функціонування таких підсистем: фінансового й інвестиційного менеджменту; роботи менеджерів, іншого персоналу та мотивів внутрішніх агентів; структури та рівня продажів, характеристики клієнтів; вартісних оцінок фінансових інвестицій та інших нематеріальних активів.

5. Під час підготовки та реалізації стратегічних рішень щодо небанківської фінансової установи поряд з класичними показниками збалансованого розвитку відокремлюється група індикаторів, що пов'язані з управлінням фінансовими інвестиціями та ризиками. Впровадження вказаних показників дає можливість забезпечити конкурентні переваги на основі збільшення ринкової вартості відповідних фінансових активів і бізнесу у цілому, а також визначити специфічні критерії оцінки всіх видів ризику.

6. На базі запропонованої моделі управління інвестиційною діяльністю страхової компанії удосконалено науково-методичний підхід до управління збалансованим розвитком небанківської фінансової установи, що дозволяє

оцінити взаємозалежний вплив показників основної та інвестиційної діяльності. В основу розробки та реалізації відповідної моделі покладено виявлені специфічні залежності між результатами основної та інвестиційної діяльності страхової компанії, сформульованих обмежень і припущень, що накладаються регулюючими органами, обраної стратегії розвитку та інвестиційної стратегії.

7. Ефективність реалізації інструментів оцінки та прогнозування ефективності управління розвитком небанківської фінансової установи визначається обраною стратегією формування та розподілу фінансових ресурсів. Принципи побудови відповідної інвестиційної стратегії полягають у поєднанні критеріїв одиничних функціональних підсистем, спрямованих на ефективне управління обсягом продажів і маркетингом фінансових послуг; фінансовим капіталом і активами, у тому числі структурою капіталу, прибутковістю і ризиком використання активів у межах основної діяльності; інвестиційною діяльністю як додатковим інструментом забезпечення переваги в рамках конкурентної боротьби. Мета інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи полягає у максимізації вартості бізнесу, що визначається як ринковими цінами, так і чинниками збалансованого інвестиційного розвитку суб'єкта господарювання.

8. Організаційно-економічні особливості реалізації фінансових та управлінських інновацій у межах системи управління інвестиційною діяльністю фінансової установи визначається як основним видом діяльності, метою його функціонування, так і узгодженням інтересів учасників і внутрішніх агентів. Представлений підхід дозволяє підвищити ефективність впровадження нових механізмів і методів управління інвестиційним розвитком небанківської фінансової установи, а також максимізувати корисність для всіх учасників, а особливо клієнтів, що сприяє підвищенню рівня його конкурентоспроможності.

9. Економічний ефект від упровадження результатів цього дослідження у фінансово-господарську діяльність СК «Українська страхова група» у 2015 році становив 102,7 тис. грн, що підтверджено актом упровадження від 16.01.2016 р.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Берлин В. М. Имитационное моделирование инвестиционной стратегии предприятия сферы небанковских финансовых услуг / В. М. Берлин, В. М. Лев // Имитационное моделирование экономических систем: прикладные аспекты : коллективная монография / под ред. д. э. н., проф. Ю. Г. Лысенко. – Донецк: «Ноулидж» (Донецкое отделение), 2013. – С. 276–293. *Особистий внесок здобувача: визначено принципи побудови імітаційної моделі управління інвестиційною діяльністю фінансової установи.*

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Берлин В. М. Модель динамики инвестиционной деятельности страховой компании / В. М. Берлин // Нове в економічній кібернетиці : зб. наук. статей. – Донецьк: «Юго-Восток», 2011. – № 1. – С. 6–13.

3. Берлин В. М. Эффективность функционирования небанковских финансовых учреждений в Украине / В. М. Берлин // Нове в економічній кібернетиці : зб. наук. статей. – Донецьк: «Юго-Восток», 2012. – № 1. – С. 5–21.

4. Берлін В. М. Методи оцінки вартості підприємств сфери фінансових послуг / В. М. Берлін, І. Д. Малахай // Моделювання регіональної економіки. – 2012. – № 2 (20). – С. 174–185. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано базові вартісно-орієнтовані показники ефективності управління підприємством у сфері фінансових послуг.*

5. Берлін В. М. Организационно-экономический механизм реализации управленческих инноваций на предприятиях в сфере небанковских финансовых услуг / В. М. Берлін // Моделі управління в ринковій економіці : зб. наук. праць. – Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2013. – Вип. 16. – С. 218–226.

6. Берлін В. М. Концептуальные основы инновационного управления предприятием сферы финансовых небанковских услуг Украины / В. М. Берлін // Нове в економічній кібернетиці : зб. наук. статей. – Донецьк: «Юго-Восток», 2013. – № 2. – С. 5–16.

7. Берлін В. М. Сбалансированная система показателей развития предприятия в сфере небанковских финансовых услуг / В. М. Берлін // Нове в економічній кібернетиці : зб. наук. статей. – Донецьк: «Юго-Восток», 2014. – №3. – С. 13–21.

8. Берлін В. М. Модели и методы принятия решений в системе менеджмента финансового посредника / В. М. Берлін, Д. М. Жерлицын // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. Серія: Економіка і менеджмент. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2015. – Вип. 14. – С. 300–304. *Особистий внесок здобувача: визначено особливості реалізації сучасних концепцій до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи.*

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав і виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз:

9. Берлін В. М. Современные подходы к управлению развитием предприятия в сфере небанковских финансовых услуг / В. М. Берлін, Д. М. Жерлицын // Економічна кібернетика. – 2013. – № 4-6 (82-84). – С. 50–56.¹ *Особистий внесок здобувача: розроблено комплексний підхід до управління інвестиційним розвитком небанківської фінансової установи.*

10. Берлін В. М. Стратегия управления конкурентоспособностью предприятия в сфере небанковских финансовых услуг / В. М. Берлін // Уральський науковий вісник (Оралдың ғылым жаршысы). Серія : Економічні науки. – 2013. – № 28 (76). – С. 33–39.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації:

11. Берлін В. М. Участь небанківського фінансового сектора в інвестиційній діяльності / В. М. Берлін // Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки : матеріали III-ї міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Луганськ, 23–25 березня 2011 р.). – Луганськ: Східноукраїнський університет імені Володимира Даля, 2011. – С. 273–274.

12. Берлін В. М. Модели финансовых стратегий управления активами негосударственных пенсионных фондов / В. М. Берлін // Проблеми

¹ Міжнародна наукометрична база : Index Copernicus.

економічної кібернетики : матеріали XVI Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Одеса, 14–16 вересня 2011 р.) : в 3-х т.– Одеса: ОНПУ, 2011. – Т. II. – С. 8.

13. Берлін В. М. Операционный риск в деятельности предприятий сферы небанковских финансовых услуг / В. М. Берлін // Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9–10 квітня 2012 р.). – Харків: Харківський національний економічний університет, 2012. – С. 133.

14. Берлін В. М. Модели финансовых рисков в сфере небанковских финансовых услуг / В. М. Берлін // Проблеми економічної кібернетики : матеріали XVII Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Одеса, 26–28 вересня 2012 р.) : в 3-х т. – Одеса: ОНПУ, 2012. – Т. 3. – С. 36–37.

15. Берлін В. М. Современные подходы к моделированию деятельности финансовых посредников / В. М. Берлін // Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 11–12 квітня 2013 р.). – Харків: Харківський національний економічний університет, 2013. – С. 344–346.

16. Берлін В. М. Предприятия сферы небанковских финансовых услуг как объект управления и контроля / В. М. Берлін // Проблеми економічної кібернетики : тези доповідей міжнародної науково-методичної конференції (м. Алушта, смт. Партеніт, 15–17 жовтня 2013 р.). – Донецьк: «Цифрова типографія», 2013. – С. 77–78.

17. Берлін В. М. Особливості функціонування фінансового сектора України / В. М. Берлін // Финансовые рынки и инвестиционные процессы : тезисы докладов Международной научно-практической конференции, (пгт. Партенит, 15–16 октября 2013 г.). – Симферополь: ТНУ, 2013. – С. 16–18.

18. Берлін В. М. Макроэкономические тенденции функционирования и развития сферы небанковских финансовых услуг Украины / В. М. Берлін, Д. М. Жерлицын // Veda a vznik – 2015 : materiály XI mezinárodní vedecko - praktická konference. Díl 4. Ekonomické vedy. Administrativa. Politické vedy. Filosofie (22–30 procincu 2015 r.). – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o, 2015. – S. 37–41. *Особистий внесок здобувача: визначено проблеми та перспективи розвитку вітчизняних небанківських фінансових установ.*

АНОТАЦІЯ

Берлін В. М. Управління інвестиційною діяльністю підприємства (на прикладі небанківської фінансової установи). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Полтава, 2016.

У дисертації здійснено постановку та вирішення нового актуального для економіки України наукового завдання удосконалення механізмів і науково-методичних підходів до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи.

Визначено особливості та виявлено проблеми функціонування підприємств, що діють у сфері небанківських фінансових послуг України. Проведено синтез сучасних підходів до формулювання завдань управління небанківською фінансовою установою. Запропоновано концептуальний підхід до управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи, що забезпечує зростання продажів, вартості фінансових активів та інвестиційного потенціалу підприємства.

Удосконалено методичний підхід і прикладні засади визначення базових показників ефективності інвестиційної діяльності небанківської фінансової установи, що дозволяє забезпечити контроль ефективності поточної діяльності та зростання ринкової вартості активів підприємства. Розроблено науково-методичний підхід до управління збалансованим розвитком небанківської фінансової установи, що дозволяє оцінити та скоротити втрати від негативного впливу фінансового, інвестиційного та інвестиційно-фінансового ризиків.

Дістали подальшого розвитку методичні засади визначення складових елементів інвестиційної стратегії небанківської фінансової установи, що дозволяє забезпечити зростання продажів і вартості капіталу суб'єкта господарювання на довгостроковому горизонті планування. Визначені організаційні моделі управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи, що дозволяють скоротити витрати, пов'язані з організацією поточної діяльності підприємства та впровадженням інновацій. Проведено оцінку ефективності управління інвестиційною діяльністю небанківської фінансової установи (на прикладі страхової компанії).

Ключові слова: небанківська фінансова установа, управління підприємством, інвестиційна діяльність, інвестиційний менеджмент, фінансові інвестиції, збалансований розвиток, імітаційне моделювання, інвестиційна стратегія.

АННОТАЦИЯ

Берлин В. М. Управление инвестиционной деятельностью предприятия (на примере небанковского финансового учреждения). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», Полтава, 2016.

В диссертации осуществлена постановка и решение новой актуальной для экономики Украины научной задачи совершенствования механизмов и научно-методических подходов к управлению инвестиционной деятельностью небанковского финансового учреждения.

Доказано, что главной проблемой для предприятий, функционирующих на рынке финансовых услуг Украины, является значительный уровень конкуренции с банками. Однако диверсификация финансовых услуг и кризисное состояние финансовой системы Украины в последние годы обусловили постепенное увеличение объема деятельности небанковских финансовых учреждений. Основной особенностью небанковских финансовых учреждений Украины является преимущественно убыточный характер основной деятельности и необходимость покрытия указанных убытков за счет

инвестиционного дохода. Для роста доходности активов финансовых учреждений, наряду с инструментами инвестиционного менеджмента, необходимо использовать модели и методы управления текущей деятельностью и процессами развития финансового посредника в целом. Определен комплекс базовых методов управления предприятием финансовой сферы, а именно: оптимизации инвестиционной прибыли и риска; прогнозирования продаж с учетом условий воспроизводственного использования инвестиционного дохода; взаимосвязанного управления затратами и источниками привлечения средств. Предложен концептуальный подход к управлению инвестиционной деятельностью небанковского финансового учреждения, который основан на расширении функций подсистемы инвестиционного менеджмента предприятия за счет сочетания и развития специфических для сферы финансовых услуг показателей эффективности управления текущей деятельностью и стратегическим развитием, методов риск-менеджмента, моделей динамики инвестиционных и финансовых потоков, организационных и практических основ к их реализации, что обеспечивает рост продаж, стоимости финансовых активов и инвестиционного потенциала предприятия.

Усовершенствован методический подход к определению базовых показателей эффективности инвестиционной деятельности небанковского финансового учреждения, который основывается на сочетании принципов стоимостно-ориентированного управления и оценок специфических факторов сбалансированного инвестиционного развития (инвестиционная эффективность, уровень и структура продаж; менеджеры, персонал и внутренние агенты, финансовые инвестиции), что позволяет обеспечить контроль эффективности текущей деятельности и рост рыночной стоимости активов предприятия. Разработан научно-методический подход к прогнозированию показателей устойчивого развития небанковского финансового учреждения на основе авторской имитационной модели, которая базируется на принципах системного подхода к регулированию процессов операционно-финансовой и инвестиционно-финансовой деятельности и применении методов системно-динамического моделирования, что позволяет оценить и сократить потери небанковского финансового учреждения от негативного влияния финансового, инвестиционного и инвестиционно-финансового рисков.

Получили дальнейшее развитие методические основы к определению составляющих элементов инвестиционной стратегии небанковского финансового учреждения, которые основываются на сочетании принципов стоимостно-ориентированного управления и предложенных специфических показателях эффективности и риска сбалансированного развития инвестиционных процессов, что позволяет обеспечить рост продаж и стоимости капитала субъектов хозяйствования на долгосрочном горизонте планирования. Определен методический подход к управлению инвестиционной деятельностью небанковского финансового учреждения на основе организационных моделей, в котором учтено усовершенствованную декомпозицию объекта управления (операционно-финансовая и инвестиционно-финансовая деятельность, управленческие и продуктовые инновации) и потребности специфических внутренних участников (клиент-потребитель и клиент-совладелец), что

позволяет сократить расходы, связанные с организацией текущей деятельности указанного предприятия и внедрением инноваций. Проведена оценка эффективности управления инвестиционной деятельностью небанковского финансового учреждения на примере страховой компании. Экономический эффект от внедрения результатов исследования в финансово-хозяйственную деятельность СК «Украинская страховая группа» в 2015 году составил 102,7 тыс. грн.

Ключевые слова: небанковское финансовое учреждение, управление предприятием, инвестиционная деятельность, инвестиционный менеджмент, финансовые инвестиции, сбалансированное развитие, имитационное моделирование, инвестиционная стратегия.

SUMMARY

Berlin V. M. Management of the Enterprise Investment Activity (based on the practice of non-bank financial institution). – The manuscript.

Thesis for the Candidate of Economic sciences degree by speciality 08.00.04. – Economics and Management of Enterprises. – Higher Educational Institution of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade», Poltava, 2016.

The thesis presents a new statement and solution of actual scientific task for the Ukrainian economy to improve the mechanisms and methodological approaches to the management of the investment activities of non-bank financial institution.

The features and problems of functioning of the enterprises operating in the field of Ukrainian non-banking financial services were determined. The modern approaches to the formulation of control tasks for non-bank financial institution were synthesized. The conceptual approach to the management of investment activities of non-bank financial institution was proposed. It provides the increase of competitiveness and market value of the business.

Methodical approach and the applied basics of establishing a baseline of the efficiency indicators of non-bank financial institution investment activity were improved. They allow monitoring the effectiveness of current activities and growth of the market value of the company assets. The scientific and methodical approach to balanced development management of non-bank financial institution was developed. It allows evaluating and reducing losses from the negative impact of financial, investment, financial-investment risks.

The methodological approaches to the definition of the constituent elements of the investment strategy of non-banking financial institution have got further development. They allow ensuring sales growth and cost of capital of a business entity on the long-term planning horizon. The organizational framework for the management of the investment activities of non-bank financial institution was improved. It reduces the organization costs of the operation and innovation activities on the enterprise. The effectiveness of management of investment activity of non-bank financial institution (based on the practice of insurance company) was evaluated.

Key words: management of the enterprise, non-bank financial institutions, management, investment activity, investment management, financial investments, sustainable development, value-based management, simulation, investment strategy.